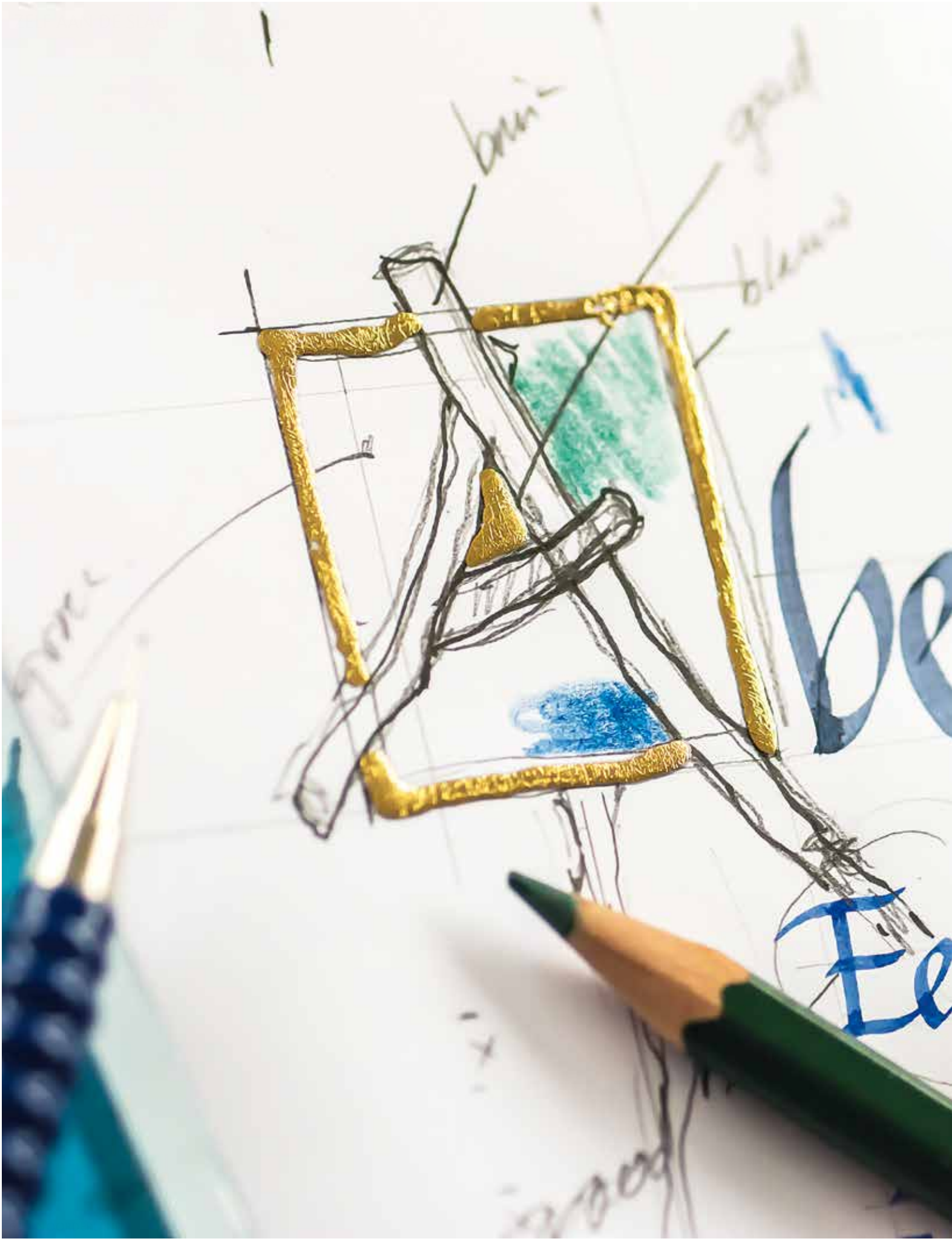

Levende letters uit een rijk verleden

De edele kunst van het schoonschrijven

Schoonschrijven of kalligraferen sluit naadloos aan bij het opschrijven van oude verhalen en legendes. Met de prachtige letters zet je al meteen een authentieke sfeer neer. En helemaal als het begint met zo'n kunstig versierde hoofdletter. We nodigen je graag uit in de boeiende wereld van de kalligrafie. Met de workshop kun je gaan oefenen om na een tijdje zelf die prachtige letters te schrijven. Dat mag een mooi verhaal zijn, maar je kunt je nieuwe verworvenheden ook gebruiken om een speciale brief of een mooi gedicht te schrijven. Je kunt ook mooie, persoonlijke verpakkingen voor kleine cadeautjes maken. Mogelijkheden te over!

TEKST EN FOTOGRAFIE **GERT TABAK**

Een gekalligrafeerde tekst maakt van een gewoon verhaal een haast magisch kunstwerk. Dat komt door die prachtige sierlijke letters, door het fascinerende ontstaan van de verschillende stijlen, maar ook door de ongelofelijke aandacht waarmee zo'n werkstuk is gemaakt. Dit oude ambacht uit een rijk verleden – vaak eeuwen en eeuwen oud – kan met veel oefenen door iedereen geleerd worden.

Kalligrafie betekent in het Grieks "mooi schrijven": de kunst van het schoonschrift. Het gaat er om dat de tekst zo esthetisch mogelijk overkomt, dat het een genot is om er alleen al naar te kijken. Iedereen kent wel de voorbeelden van monniken die prachtige letters konden tekenen en de beginkapitalen verstopten in minutieuze schilderijtjes; daar komt dus de term "monnikenwerk" vandaan. Toch zijn zij niet de eersten die in Europa het schrijven tot kunst opwaardeerden. Bij de Romeinen werden slaven opgeleid om schoon te schrijven en er waren speciale "verluchters" in dienst die de extra versieringen maakten. De Chinezen en Japanners hadden het schoonschrijven nog eerder ontdekt, daar is het heden ten dage nog steeds erg populair en wordt het als een hoogtepunt in de kunsten gezien.

De boekdrukkunst heeft het ambacht natuurlijk behoorlijk verdrongen, maar sinds het einde van de negentiende eeuw leeft het kalligraferen op. Vandaag de dag is het gelukkig weer enorm populair.

Tip

Vooral als je begint met kalligraferen is het handig om een vulpen te gebruiken. Inktpennen die in potjes gedoopt worden geven ook een goed resultaat, maar daar is iets meer vaardigheid voor nodig. Tegenwoordig zijn er ook veel kleuren kalligrafeerstiften in de handel. Makkelijk in gebruik, leuk om snel iets te schrijven, maar het resultaat is wat minder verfijnd.

ALS JE SCHRIJFT BEN JE MEER BETROKKEN

We zijn in Peize op bezoek bij Peggy de Vries, handschriftcoach en kalligrafiedocente. De opleiding Grafische Vormgeving aan de Kunstacademie is voor haar de basis geweest om te gaan kalligraferen. Ze vindt het belangrijk dat het ambacht levend blijft; dat het schoonschrijven niet verdwijnt. Zij is bij uitstek degene die ons meer kan vertellen, maar vooral ook, kan laten zien.

Schrijven is sowieso voor Peggy een belangrijk en essentieel gebeuren. Ze heeft daarom ook de opleiding voor handschriftdocent gevolgd, zodat ze mensen met schrijfproblemen individueel kan helpen om hun handschrift te verbeteren. Ze heeft wel eens het idee dat ze het vak schrijven moet verdedigen. Er gaan namelijk stemmen op die het schrijven minder belangrijk vinden, omdat iedereen tegenwoordig een computer heeft. Peggy: 'Het werken op de pc is een prima aanvulling, maar het is absoluut geen vervanging voor het schrijven. Als je schrijft ben je meer betrokken, en studies hebben uitgewezen dat je beter onthoudt wat je schrijft. Het zou een enorme cultuurverarming zijn als er minder geschreven wordt. In de dagelijkse praktijk heb je het schrijven nog steeds nodig. Gelukkig zijn er steeds meer mensen die er bewust voor kiezen om een kaart of een brief te schrijven, omdat ze een email te onpersoonlijk vinden. Het schrijven van een brief is een teder gebaar, een cadeautje van aandacht voor de ontvanger, stond pas geleden in het NRC-artikel van Annemiek Leclaire. Ware woorden. Dit geldt zeker ook voor het kalligraferen: wat is er heerlijker dan rustig gaan zitten, verder niets aan je hoofd, eventueel een zacht muziekje op en dan geconcentreerd te gaan werken. In deze snelle tijd met veel prikkels is het een prachtige concentratieoefening voor zowel kinderen als volwassenen; het duurt maar even en je bent stil en gefocust op wat je doet. Bijna een meditatieve ervaring.'

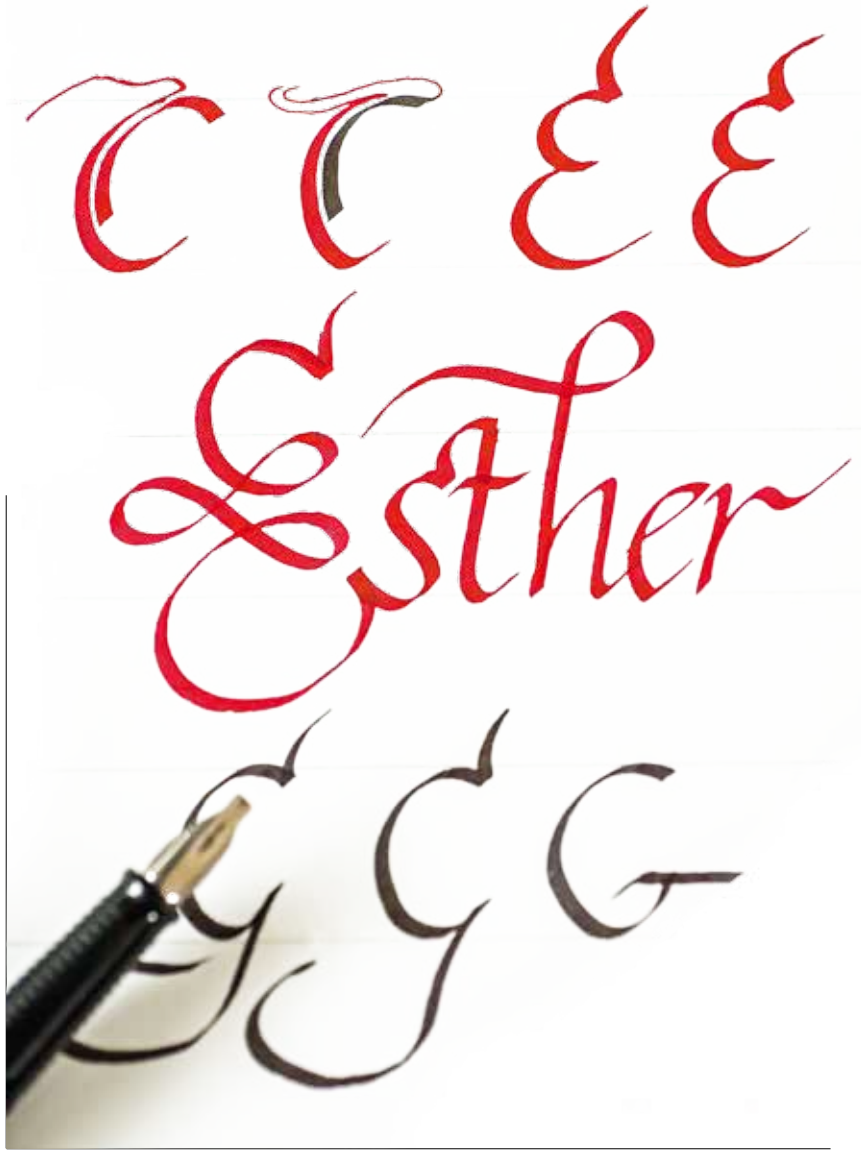

LINKS
Peggy de Vries, handschriftcoach en kalligrafiedocente

Kalligrafie is een ambacht dat met veel oefenen geleerd moet worden

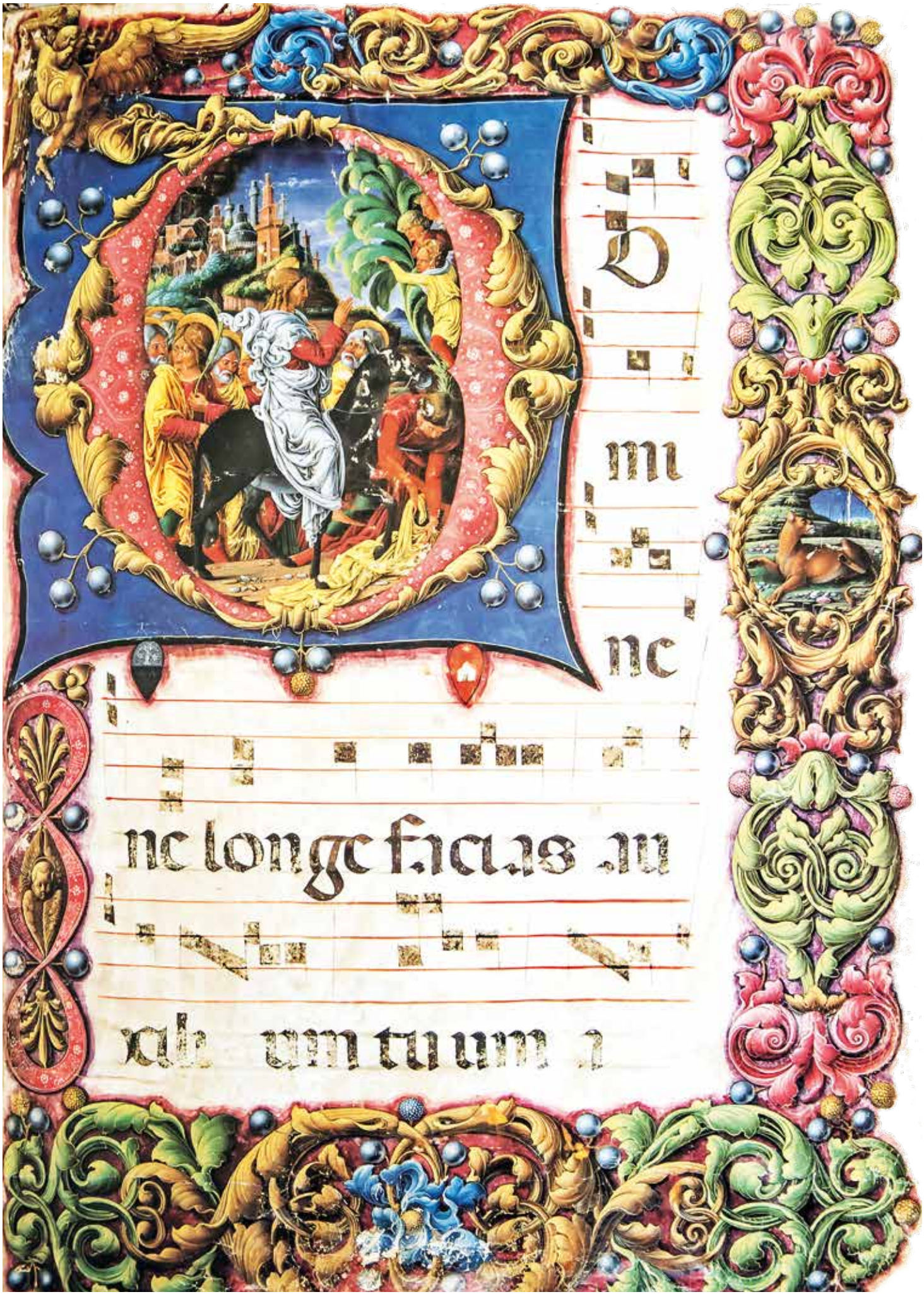
Domine
nc longe facias au
xilium tuum

Cursussen kalligrafie

Peggy geeft cursussen kalligrafie voor beginners en gevorderden in haar atelier in Peize.

Kosten: € 95 voor 5 avonden van 2½ uur (bij genoeg deelname is er ook een cursus overdag)

Peggy de Vries
Tel. 06 - 11 22 64 44
kalligraferen@home.nl
www.handschriftverbetering-en-kalligrafie.nl

Peggy kalligrafeert ook in opdracht: trouwboekjes, oorkondes, diploma's of een mooi gedicht.

LEZERSAANBIEDING

Tegen inlevering van deze bon ontvangen Noorderlandlezers na opgave voor een cursus, bij de eerste les een **kalligrafiepennenset t.w.v. €16 cadeau**.

'Het duurt maar even en je bent stil aan het werk'

OP DE VERSIERTOER

Het is boeiend om zelf een mooie begin hoofdletter (ook wel: beginkapitaal) te ontwerpen bij een tekst, zoals Peggy dat heeft gedaan bij het verhaal over Abelstok (zie pag. 62-63). In een kader van bladgoud staat een hoofdletter "A" die gevormd is door – heel toepasselijk – stokken. Bij het bedenken van een versierde beginletter – het zogenaamde illuminieren – ga je uit van de tekst. Er zijn eigenlijk geen regels hoe je zoiets aan moet pakken; eigen creativiteit wordt dan ook zeer op prijs gesteld. Ook qua materialen is er geen beperking. De monniken schilderden vaak kunstige miniaturen van religieuze taferelen waarin de hoofdletter was verwerkt. In een oud boekje over de natuur zijn florale vormen als varenbladeren gebruikt om de letters te versieren. Zo is altijd iets te bedenken dat een geheel vormt met het verhaal.

LINKS
Nostalgie van schoonschrijven

VAN HOEKIG NAAR ZWIERIG

Door de eeuwen heen zijn er verschillende stijlen in lettertypen ontstaan: Gotisch, Romaans, Karolingisch, etc., die weer onder te verdelen zijn in de verschillende varianten. Elk type heeft zijn eigen oorsprong en geschiedenis. Als je je hierin gaat verdiepen dan zijn er een aantal die je meteen aanspreken. Peggy de Vries gebruikt het liefst Humanistisch minuskel, Fraktur, Unciaal en Italic. Op dit moment is ze bezig zich het Zwelschrift – of Copperplate – eigen te maken.
Het Humanistisch minuskel is in de 15de eeuw in Italië ontstaan omdat schrijvers het gebruikte Gotische schrift te barbaars vonden. Ze pasten het oude Minuskel van de Karolingers aan. Deze "humanistische" variant werd zeer populair in Europa en is de basis geworden van onze drukletters. Onder invloed van de Gotische stijl ontstonden er langzamerhand hoekige vormen uit deze Minuskel. In Duitsland ging men het verst met deze hoekige vormen en zo ontstond het type Fraktur.
Na het uiteenvallen van her Romeinse Rijk in 400 na Christus ontwikkelde het christendom een verfijnde vorm van de Romeinse rustica: de Unciaal. Een sierlijke vorm die geen stokken of staarten kent buiten de schrijflijnen. Bij dit schrift ontstond in de kloosters het versieren van de beginletters.De cursief of Italic werd ontwikkeld tijdens de renaissance rond 1500 en is afgeleid van het Italiaanse schoonschrift uit die tijd. Het werd gebruikt als een ruimtebesparend en goed lopend schuinschrift.
Het Zwelschrift wordt geschreven met een inktpen met een scherpe punt waar je meer of minder druk op uitoefent. Het werd met name bekend door de 17de-eeuwse kalligraaf Jan van den Velde. In de tijd van de barok waarin hij leefde paste dit lettertype met z'n mooie krullen uitstekend om de letters overeenkomstig de tijdgeest uitbundig te versieren.

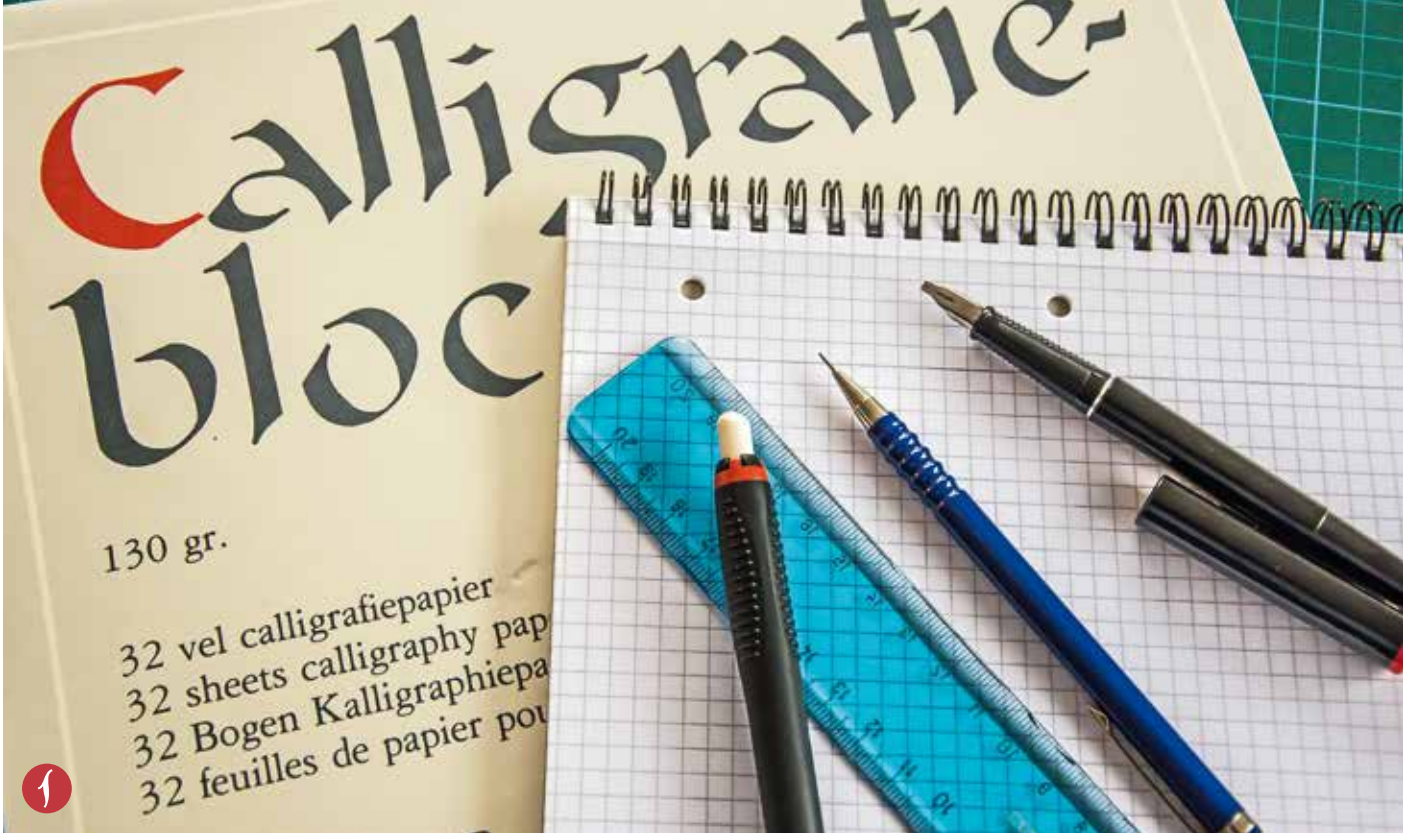

WORKSHOP VAN PEGGY

In deze workshop wordt de basistechniek van het kalligraferen behandeld.

Werk altijd met schone handen en leg een tissue onder je schrijfhand om het papier niet vettig te maken
Ga ontspannen aan een tafel zitten, en neem de tijd en de rust
Gebruik materialen van goede kwaliteit

1. Benodigdheden: kalligrafievulpen met een penbreedte van 2 mm, ruitjesblok met 5mm ruitjes om te oefenen, liniaal, potlood, gummetje, kalligrafiepapier

2. De grootte van de letter wordt bepaald door de X-hoogte, ofwel de "romphoogte" van de letter, zonder de stokken of de staarten. De X-hoogte is meestal 5 keer de penbreedte. Bij een penbreedte van 2 mm wordt dat dus precies een cm. Handig (!) want dat zijn 2 hokjes op het ruitjespapier. Voor staarten en stokken worden 3 penbreedtes gebruikt. Een goed lettertype om het kalligraferen te leren is Humanistisch minuskel. Het formaat van de letters is misschien wat groot, maar daardoor zie je veel beter wat je doet.

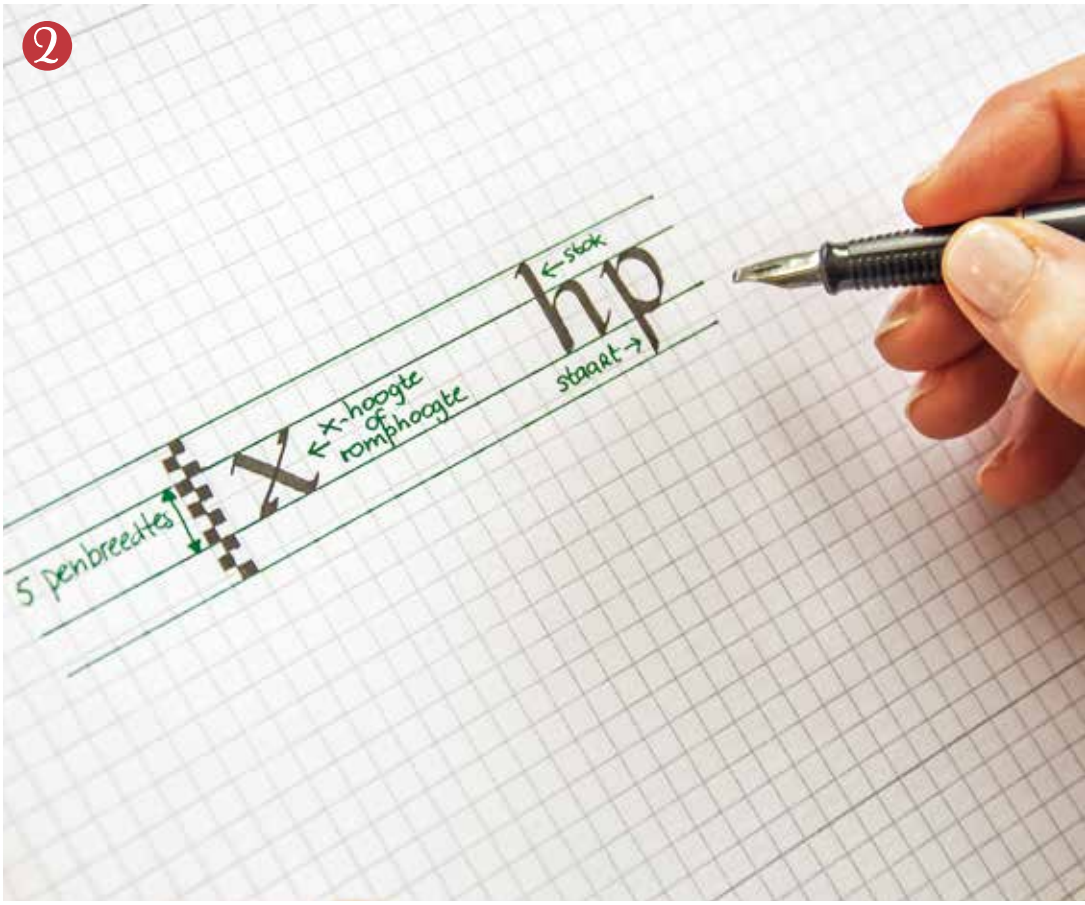

EIGEN RESULTAAT

Ben je zelf aan de slag gegaan? We zijn erg benieuwd naar jouw eindresultaat. Stuur een foto naar redactie@noorderland.nl en wellicht zie je jouw foto terug in de volgende Noorderland.

3. Op het papier fixeer je de brede punt van de pen altijd op 45°, welke beweging je ook maakt. Bij elke kromming die je schrijft blijft de pen in diezelfde stand om het "dik-dun effect" te krijgen.

4. Bedenk oefeningen waarbij de stand van de pen steeds op 45° blijft. Dit is essentieel om de beweging goed onder de knie te krijgen. Veel korte oefensessies zijn beter dan te lang achter elkaar werken. Tussendoor kun je zo nu en dan weer even een 45° streepje in een hokje zetten om te zien of je nog wel steeds in die hoek werkt.

5. Begin met het alfabet van het lettertype Humanistisch minuskel. Handig zijn de pijltjes die de schrijfrichting aangeven.

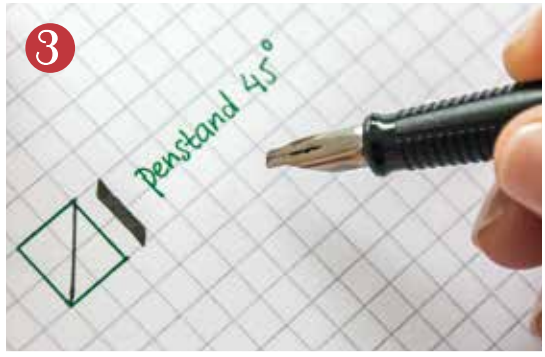

• Nu komt het eerste echte schrijven. Je hebt nog steeds steun aan het ruitjespapier.

• Probeer je daarna ook andere lettertypen eigen te maken. Nadat je een tekst op ruitjespapier geoefend hebt kun je een mooi vel kalligrafeerpapier nemen. Trek daar ter ondersteuning dunne potloodstrepen op voor de hoogte van de letters. Er zijn kalligrafieboeken in de handel met het alfabet in verschillende lettertypen. Ook is er veel op internet te vinden, o.a. op www.kalligrafie.startpagina.nl.
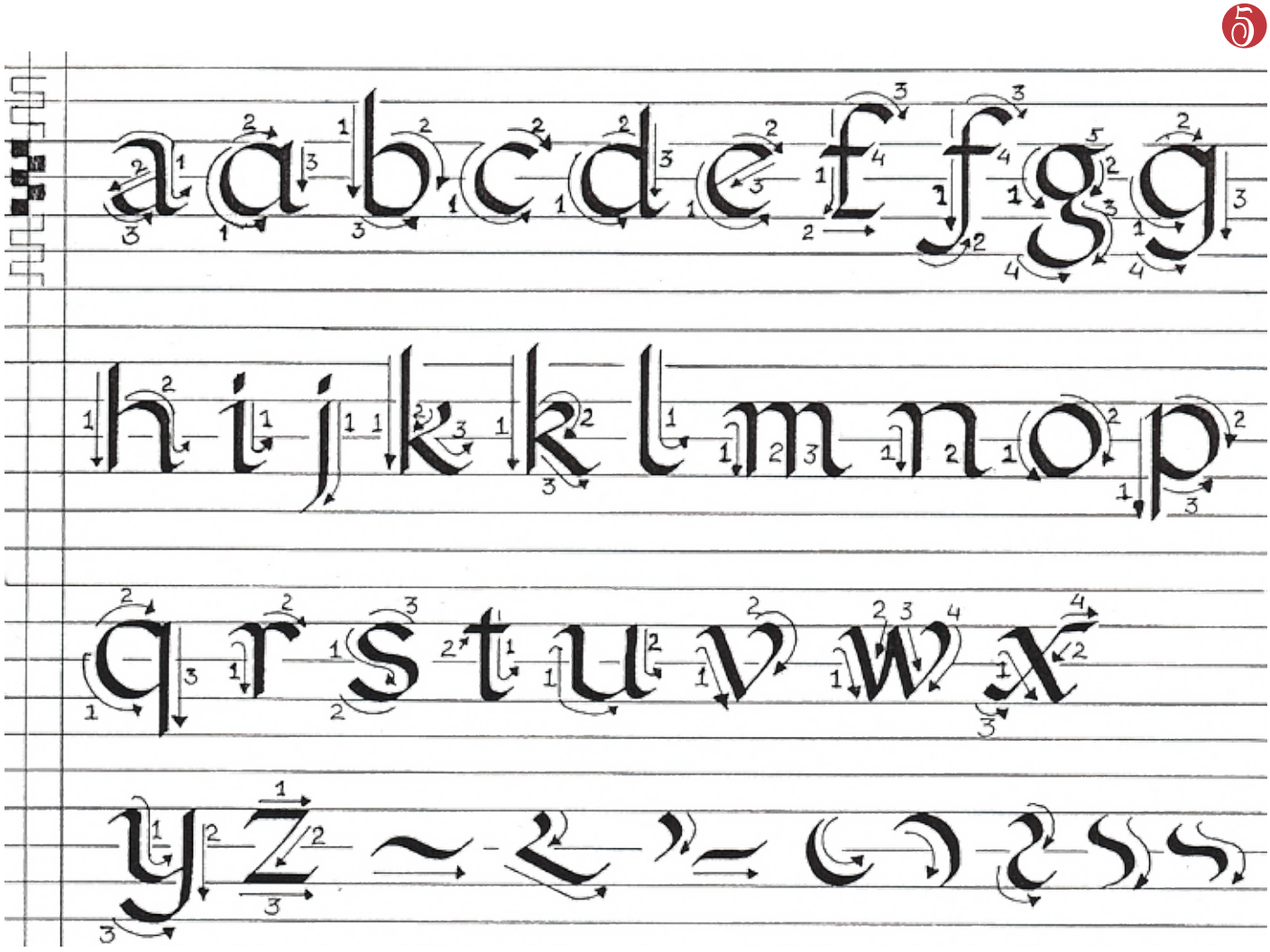
Veel succes! <<